

МІСТО ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН І СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ОРГАНІЗМ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Бабаєв В. М., ректор, д-р наук з держ. упр., проф.,
*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна*

МІСТО ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ РОЗВІДОК

Місто як предмет наукових досліджень та як окрема галузь наукових знань набуває особливої актуальності в кінці XIX – на початку XX ст., що стає інтелектуальною відповіддю на нагальні тогочасні потреби удосконалення механізмів *управління розвитком* міста та його *функціонуванням*. Йдеться, зокрема, про *соціологію міста*, що виникає під впливом динамічного зростання міських поселень та загострення невідомих до цього суперечностей і проблем, а саме: поглиблення «житлової кризи», зростання міських нетрів, поширення труднощів адаптації сільських переселенців та іммігрантів з інших країн, а також посилення антагонізмів між різними національно- та соціально-територіальними зонами у місті, значного погіршення екологічного стану міст і т. ін. Виникає потреба наукового дослідження характерних особливостей міського життя та опрацювання дієвих засобів і методів управління містом, створення ефективних форм прозорого соціального контролю.

Уявлення про загальні риси у розвитку й функціонуванні міста конкретизуються в соціології міста, що визначила предметом свого дослідження соціальні наслідки урбанізації, внутрішні соціальні, екологічні, господарські, етнічні та інші проблеми розвитку міст й міського життя. У соціології міста за минулі понад сто років склалися певні наукові школи й напрями в залежності від акцентів на певних проблемах життєдіяльності міста та управління ним, проте, найвпливовішою й сьогодні залишається Чиказька соціологічна школа (США). Її засновниками, як відомо, вважаються Вільям Томас (1863–1947) та Роберт Парк (1864–1944).

Чиказьку школу в соціології не можна вважати однорідною як щодо теоретичних засад, так і стосовно акцентів у дослідженні міста. Так, молодшим своєрідним продовжувачем розвитку ідей фундаторів чиказької школи є Льюїс Вірт (1897–1952). І одна із перших його відомих праць «Гетто» [13], і особливо наступні дослідження («Урбанізм як спосіб життя» [12] тощо), стосуються теорії урбанізму, пов'язані із з'ясуванням проблем міського способу життя. Вчений доречно поєднує в дослідженні міського способу життя просторові й соціальні характеристики з психологічними характеристиками «типу особистості городянина». Для Л. Вірта місто є своєрідним соціальним явищем, а міський спосіб життя – функцією міста.

Основною категорією соціально-екологічної проблематики його наукових розвідок є «взаємодія». Л. Вірт вперше науково доводить, що чим більшим є місто, чим вищою є густота його заселення і чим різноманітнішою за своїм соціальним та національним складом є міська спільнота, тим виразніше будуть виявлятися риси урбанізму як способу життя [12 та ін.]. З одного боку, він звертається до з'ясування найхарактерніших рис міського способу життя, а з іншого, – до виявлення та застосування найзручніших емпіричних методів дослідження урбанізму. Вчений пропонує умовно виділяти для зручності аналізу три найважливіші напрямки, що можуть свідчити про цілісну картину розвитку міста:

- матеріальну структуру міста, елементами якої можна вважати окремі міські споруди та екологічний порядок побудови міського поселення;
- систему соціальних структур, що включає особливі соціальні групи населення, комплекс спеціальних інститутів і типових моделей соціальних відносин;
- систему соціокультурних настанов, ідей, стереотипів міської поведінки та особливостей соціального контролю в місті [там само].

Використання зазначеного підходу дозволяє Вірту виділити наступні специфічні ознаки міського способу життя:

- переважання в людських стосунках жителів міста вторинних контактів: ділових, короточасних, анонімних зв'язків;
- значне зниження ролі територіального поділу людських спільнот у місті, тобто «відмирання» сусідських зв'язків і спілкування між сусідами;
- наявність великої кількості соціальних груп за інтересами та різноманітності культурно-ментальних стереотипів;
- зменшення соціального значення сім'ї і передача певної кількості її функцій окремим суспільним інститутам, перетворення великої традиційної сім'ї в нуклеарну, послаблення зв'язків і залежностей між близькими родичами;
- зниження ролі традицій, культури, моральних цінностей у регулюванні поведінки громадян внаслідок зростання значення формального соціального контролю;
- нестійкість соціального статусу пересічного індивіда, зростання соціальної мобільності городян [там само].

Звичайно, можна запропонувати й інші характерні особливості міського способу життя, на що звертають увагу окремі фахівці (Ч. Х. Кулі, Дж. Мід, В. Томас, Ф. Знанецький, Р. Парк та ін. [6]). Зокрема, в їхніх наукових працях йдеться про таке:

- широкий діапазон можливостей у виборі професії для міських жителів, наявність певної множини форм для задоволення їхніх власних потреб у так званий вільний час;
- значна диференціація способу життя в різних «соціальних зонах» великих міст;
- стабільність невеликих соціальних груп, або «груп інтересів».

Поряд з позитивними здобутками, дослідницькі напрацювання Л. Вірта мають, на думку фахівців, й достатню кількість «слабких місць». Так, дехто із критиків наголошує на таких положеннях:

- теорія Л. Вірта є обмеженою, оскільки її можна застосувати лише для дослідження індустріальних міст Заходу;

- відмінності міського і сільського способів життя зводяться вченим переважно до відмінностей стосовно соціальних контактів та сімейних взаємостосунків;

- соціальна і національна гетерогенність у містах представлені спрощено, що не дозволяє науково класифікувати як окремі типи міських поселень, так і окремі соціальні зони у містах [9].

Разом з тим, наукові дослідження Л. Вірта мають, на наш погляд, не аби-яке наукове й практичне значення, адже, *по-перше*, він звертається до розв'язання цілком конкретних проблем міського розвитку та управління містом в американському суспільстві, *по-друге*, прагне, з одного боку, довести результати своїх наукових розробок до відома широкої громадськості, а з іншого, – загострити увагу міської влади на реальних можливостях та необхідності управлінського впливу на перебіг подій у міському житті.

Насправді, ще й сьогодні місто, як складна соціальна система, лише поступово стає на шлях докорінних, якісних змін, робить «перші кроки» на цьому шляху. Можна наполягати на тому, що воно за визначенням не є завершеним соціальним явищем у своїх основних характеристиках [8], відтак, має значні потенційні резерви та ресурси для досягнення сталого розвитку. До цього слід додати плідну, на нашу думку, ідею німецького філософа, культуролога, історика і публіциста, автора багатьох праць, зокрема найвідомішої і найбільш дискутованої у 1920-х рр. філософської праці «Занепад Європи» Освальда Шпенглера (1880–1936). Світова історія, зазначає він, є *історією міської людини*. Таким чином, феномен міста, з його точки зору, перевершує такі суспільні явища, як нація, уряд, політика і навіть релігія [там само].

Активізація досліджень із соціології міста відбувається наприкінці 50-х – на початку 60-х рр. XX ст. Відволікаючись від основних причин цього факту, звернемо увагу лише на змістовність та проблематику зазначених досліджень. Так, набувають поширення наукові праці, що стосуються аналізу соціологічно-філософських проблем та соціальної структури міст – різноманітних за типом і розмірами (Б. Бергер, Дж. Бешерс, А. Боскофф, Х. Ганс [9 та ін.]). Методологічною основою для цих досліджень стає теорія багатомірної соціальної стратифікації. У свій час один із засновників соціології, німецький економіст, правознавець і громадський діяч Макс Вебер (1864–1920), як відомо, проаналізував суттєві відмінності між людьми у зв'язку з якісними особливостями трьох найважливіших сфер суспільного життя: економічної, політичної та соціальної. Зокрема, система економічних відмінностей, на його думку, пов'язана з утворенням суспільних

класів, а на їхнє формування впливає специфіка розподілу матеріальних благ. Відмінності між людьми в політичному житті він убачає у їхньому відношенні до влади, завдяки чому виникає своєрідне розшарування суспільства на «групи влади», або партії. Що ж до соціальних відмінностей, то вони, на думку вченого, спричиняються способом життя людей, що призводить до формування «груп статусу».

Сучасна соціологія доповнює зазначені три виміри відмінностей між людьми ще й «системою цінностей», «системою еліт», станом групової свідомості тощо, а проблеми соціальної структури міст зводять до проблем «малих груп» або взаємин у так званих «первинних» та «вторинних» групах. Первинними вважаються невеликі чи так звані «особові» групи, а вторинними – великі, «безособові» групи.

Окрім того, як свідчить аналіз проблеми міст різної величини за кількістю населення, що проведений В. Боголюбовим, у великих містах переважають неструктуровані й слабо структуровані проблеми – понад 60,0 %, відповідно в середніх містах – близько 40,0 %, у малих містах – 24,2 % [2]. Це означає, що в управлінні великим містом технологію прямого управлінського впливу суб'єкта управління на об'єкт управління можна вважати застарілою, обмеженою, здатною реагувати лише на ситуативні виклики. Сучасне управління великим містом вимагає удосконалення механізмів демократизації, застосування соціальних технологій щодо забезпечення колективності й колегіальності, самоорганізації й самоуправління.

Йдеться, передусім, про специфічні особливості планування муніципального управління, зокрема управління великими соціально-економічними системами. Якщо мати на увазі *концептуальне, стратегічне і поточне* планування, що виділяються більшістю авторів як окремі рівні чи форми планування розвитку соціальної системи та управління нею, то не можна не помітити поступового збільшення питомої ваги неструктурованих і слабо структурованих проблем в історичному контексті розвитку міст, а відтак і зростання ймовірнісного характеру розвитку соціально-економічних та інших процесів у великому місті. Отже, можна стверджувати про звуження горизонтів прогнозування для великих міст у сучасному суспільстві, про зростання невизначеності у ланцюгу поточне – стратегічне – концептуальне планування, відповідно й управління. Разом з тим, стандартні проблеми в основному стосуються процесу *функціонування* (управління функціонуванням або забезпеченням повсякденної життєдіяльності міста), а неструктуризовані проблеми – процесу *розвитку* (управління розвитком). Для управління сучасним містом є надзвичайно актуальним як ефективне управління процесами, що повторюються циклічно чи лінійно, тобто управління функціонуванням, так і управління структурою (розвитком) міста, що є принциповим методологічним положенням, оскільки торкається питання конструктивного вирішення проблем соціокультурного зростання міста до стану стійкого розвитку в умовах змінних пріоритетів. Вважається,

що саме управління структурою або управління розвитком найбільш відповідає *програмно-цільовому проблемно-орієнтованому управлінню*.

Стратегічне управління пов'язане, на нашу думку, з реалізацією конкретної парадигми міського розвитку. Воно спрямовується на досягнення стратегічних цілей, що являють собою наслідок конкретизації і декомпозиції концептуальних цілей. Важливими методологічними чинниками стратегічного управління є розробка дієвих механізмів упровадження стратегій розвитку основних сфер міста, визначення оптимального рівня спеціалізації і можливостей диверсифікації всього міського комплексу, формування синтезованих ресурсних потенціалів, а також з'ясування реальних і актуальних цілей для наступного рівня управління – поточного управління [1; 7].

Головною метою *поточного управління* можна вважати забезпечення стійкості й порядку містосистеми шляхом пошуку науково і практично вивіреної динамічної рівноваги між процесами функціонування і розвитку великого міста. Поточне управління полягає в забезпеченні реалізації процесів простого і розширеного відтворення у відповідності з циклами життєдіяльності окремих елементів міста як складної соціально-економічної системи. На цьому рівні управління здійснюється безпосереднє керівництво конкретними сферами міського життя, *по-перше*, на основі деталізації у просторі й часі концептуальних і стратегічних рішень, *по-друге*, на основі впровадження якісних управлінських послуг, *по-третє*, на основі моніторингу актуальних проблем. Оскільки вирішення актуальних проблем потребує значних фінансових ресурсів, то їх виявлення й попередження на ранніх стадіях є важливим завданням поточного управління.

Отже, управління великим містом, як зазначалося, стосується управління процесами його *функціонування* та *розвитку* у відповідності із завданням, цілями і наявними ресурсами. Проте тут, на наш погляд, криється надзвичайно важлива суперечність, що здатна стати або дієвим чинником, або суттєвим «гальмом» у розвитку міста та системи управління великим містом. Йдеться про наявність взаємовиключних протилежностей: управління сучасним (функціонування) і управління розвитком задля досягнення майбутніх цілей. В умовах завжди обмежених ресурсів, а тим більше за трансформаційного суспільства, «майбутнє» відволікає значні ресурси вже сьогодні, разом з тим, бажаний результат може бути значно віддаленим у часі від сьогодення. Розв'язання даної суперечності пов'язане з вирішенням питань, що становлять предмет для окремого дослідження в теорії управління великим містом, а саме:

- узгодження цілей та визначення якісних і кількісних критеріїв процесів функціонування і розвитку міста як соціально-економічної системи;
- пошук дієвих методів раціонального ресурсного забезпечення всіх сфер життєдіяльності містосистеми;
- оптимізація зв'язків містосистеми із зовнішнім середовищем;

– розробка привабливої та науково обґрунтованої концепції життєвих циклів містосистеми на основі впровадження механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності тощо.

Стійке функціонування міста слід розглядати як нескінченний, циклічно повторюваний процес його підтримки в «робочому стані» на основі за діяння механізмів постійної активізації всіх елементів і зв'язків містосистеми, наслідком чого має бути забезпечення життєдіяльності міста. На перший погляд може видатися, що функціонування міста зводиться лише до забезпечення простого відтворення елементів містосистеми, тобто не має ніякого відношення до його розвитку. Проте це не так, оскільки місто, як будь-яка соціальна система, завжди має потяг або до розвитку, або до занепаду. Створення реальних умов для задоволення зростаючих потреб населення у процесі їхньої життєдіяльності можна вважати об'єктивною закономірністю розвитку міста.

Слід мати на увазі, що більшість фахівців указують на обмежені можливості ринкових механізмів як дієвих інструментів у розв'язанні основних суперечностей великого міста, які здатні забезпечити його стійке функціонування й розвиток. Йдеться, зокрема, про такі сфери міського життя, як соціальна й екологічна, що мають високу суспільну, але низьку комерційну в ринковому розумінні значущість [1; 3; 4; 5; 7; 10]. Відтак, орієнтація виключно на ринкові механізми у вирішенні всіх міських проблем приречена на неуспіх.

Нарешті, місто і як предмет наукових досліджень, і як окрема галузь з комплексом освітніх програм активно розвивається фахівцями Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова. Університет є одним із найстаріших в Україні вишів галузевого спрямування з потужним сучасним навчально-науковим комплексом та високим інтелектуальним потенціалом, який готує кваліфікованих спеціалістів для забезпечення життєдіяльності сучасних міст та територій, забезпечує ефективне вирішення актуальних проблем науки й освіти щодо «містознавства». Він має багату й славетну історію, що бере свій початок з 1922 року, коли було створено перший вищий навчальний заклад, який проводив підготовку фахівців для міського господарства. Активний розвиток цієї галузі зумовлено стрімкими процесами урбанізації, що були характерними в той час для розвинених країн світу. Біля витоків розбудови дієвих систем житлово-комунального господарства, життєзабезпечення міст та територій України стояли викладачі й випускники університету. За 95 років свого існування в університеті підготовлено понад 155 тисяч спеціалістів у сфері містобудування й комунального господарства. Сьогодні випускники університету обіймають керівні посади в системі житлово-комунального господарства країни, в органах місцевого самоврядування та державного управління, вкладають свої знання, вміння та навички в розвиток міст та територій не лише в Україні, а й в понад 140 країнах світу.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку університету є міжнародна співпраця. Студенти й викладачі проходять стажування в провідних вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу, беруть участь у міжнародних проектах та програмах, зокрема, це стосується програм розвитку ООН, Світового банку тощо. Географія міжнародного співробітництва університету – 37 провідних вишів США, Канади, Франції, Італії, Польщі, Словенії, Чехії, Португалії, Болгарії та інших країн світу. Серед міжнародних організацій-партнерів університету відомі в Україні та світі: МАГАТЕ, Корейська асоціація фотоелектронної промисловості, фундація україно-польської співпраці «ПАУСІ» та ін.

В університеті плідно працюють україно-польський, україно-канадський та україно-ліванський культурно-освітні центри. Результатами їхньої діяльності стало відкриття україно-польської бібліотеки, проведення Міжнародних симпозіумів та конференцій: «Україно-польські архітектурні візії», «Європейські стандарти економічного розвитку та їх впровадження в Україні», «Енергоефективність в міській політиці. Європейська перспектива» тощо, а також реалізація проекту «Ефективне управління енергією – перший крок до Зеленого Університету», що дозволило запровадити систему енергоменеджменту й зменшити енергоспоживання в будівлях університету на 10 %. У межах роботи україно-канадського центру викладачі й студенти вивчають англійську мову за програмою SMRT Канадського коледжу англійської мови, за підтримки Міністерства закордонних справ Польщі в університеті відкрито бізнес інкубатор, який надає допомогу студентам у реалізації власних бізнес-проектів іще під час їхнього навчання. Щороку з авторськими лекціями університет відвідують провідні викладачі з різних країн світу: США, Німеччини, Італії, Австрії, Португалії, Польщі, Австралії. Важливими результатами активної науково-дослідної роботи у галузі енергозбереження й ефективної міжнародної співпраці є проведення в університеті круглого столу «Муніципальне співробітництво в сфері енергозберігаючих технологій: Харків – Цинциннаті» та міжнародної науково-практичної конференції «Відновлювані джерела енергії та боротьба зі змінами клімату» за участі членів Генеральної Асамблеї Асоціації міст – володарів Призу Європи. За підтримки Американської асоціації географів Департаменту США реалізовано проект «Secondary Cities. Kharkiv».

Реалізація багатьох науково-практичних проектів стала можливою завдяки створенню в навчальному закладі потужної матеріально-технічної бази. Спільними зусиллями колективу університету, його випускників та друзів відкрито нові унікальні науково-освітні лабораторії та центри, зокрема:

- науковий парк «Наукоград-Харків»;
- науково-технічні та науково-виробничі центри: Міжнародний екологічний центр, науково-технічний центр енергоефективних технологій, центр регіонального розвитку, освітньо-виробничий центр «Сучасні технології в енергетиці», науково-дослідний центр світлотехнічних

вимірювань, центр стратегічної аналітики та антикорупційного менеджменту, науково-виробничий центр «Оцінка, землеустрій та кадастр»;

– сучасні лабораторії: науково-виробнича електротехнічна лабораторія, лабораторії обліку і контролю електричної енергії, кабельних ліній, електроустаткування систем міського електропостачання, цифрового релейного захисту і автоматики, світлового дизайну, ВІМ-технологій, сонячна електростанція;

– відкрито унікальні архітектурно-художні майстерні для підготовки студентів-архітекторів «Архаус».

Такий рівень науково-дослідного потенціалу дозволяє успішно виконувати роботи з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

Належний рівень науко-дослідної роботи забезпечується високим професіоналізмом науковців, які здійснюють науково-дослідні роботи, спрямовані на вирішення надскладних завдань з модернізації інженерної інфраструктури підприємств міського господарства, впровадження енергоефективної політики, підвищення ефективності муніципального та державного управління, соціально-економічного розвитку територій. В університеті діють п'ять спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій з 11 спеціальностей, де щорічно захищається 6–9 докторських та 25–30 кандидатських дисертацій, що можна вважати ключовим елементом кадрової політики в університеті.

До участі у науково-дослідницьких програмах залучаються студенти, що є суттєвим чинником у підготовці висококваліфікованих фахівців. Понад 20 років університет є базовим для проведення Всеукраїнської олімпіади з фізики, з 2013 року – для проведення олімпіади із спеціальностей «Транспортні системи» та «Логістика», з 2016 року – із спеціальності «Управління проектами».

Свідченням визнання здобутків університету в науково-дослідній, освітній та міжнародній діяльності є численні нагороди та відзнаки, високі показники в міжнародних та Всеукраїнських рейтингах, а також звернення органів державної влади, органів муніципального управління та представників територіальних громад до науковців університету з метою надання допомоги в розробці та реалізації проектів стратегічного соціально-економічного розвитку. Протягом багатьох років Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова отримує Гран-прі та є лауреатом конкурсу I ступеня у різних номінаціях на міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», World Edu, міжнародному форумі «Інноватика в сучасній освіті» та ін.

Загалом, внесок науковців університету в розробку міста як предмета наукових досліджень є помітним і визнаним. Проте й сучасне місто в світі, що активно глобалізується, набуває нових цивілізаційних змін. Прискорення науково-технічного прогресу кінця XX ст. – початку XXI ст. стимулює якісні трансформації внутрішніх складових більшості містосистем світу та швидке зростання їхньої значущості. Сьогодні міста стають головними чинниками й

збудниками суспільного розвитку, а це актуалізує проблеми децентралізації, зміцнення так званої «горизонтальної складової» в управлінні територією, упровадження інноваційних соціальних технологій та механізмів управління містами як «полюсами зростання» – детермінантами соціально-економічного розвитку держави – й «полюсами тяжіння» в транснаціональних та трансрегіональних трансформаціях глобалізованого життєвого простору. В цьому аспекті об'єктом особливої уваги науки стає місцеве самоврядування, ефективний розвиток територіальних громад.

Сучасне господарство територіальних громад як об'єкт управління включає місцеве державне, приватне та комунальне господарство. Специфічною особливістю комунального господарства можна вважати те, що воно пов'язане з публічною діяльністю, яка стосується створення належних умов для задоволення колективних (суспільних) потреб жителів і має бути організованою за рахунок майна й коштів, що належать територіальній громаді. Відтак, ефективне управління комунальним господарством стає вирішальним чинником життєзабезпечення населення, досягнення громадянами відповідних способу та якості життя.

У свою чергу, історичний розвиток суспільства, якісно відмінні соціальні практики в різні історичні епохи, в тому числі і в сучасних мультикультурних суспільствах, свідчать про надзвичайну складність упровадження в муніципальному управлінні основних принципів Good Governance (належного, справедливого, ефективного врядування), оскільки, *по-перше*, дуже мало загального (спільного) у досвіді розвинутих країн світу щодо наявних систем місцевого самоврядування (структури, функцій, повноважень, керівних органів тощо); сьогодні існує велика різноманітність форм самоуправління та самоврядування; *по-друге*, розвинуті держави застосовують різні підходи до визначення розмірів територій як самоврядних одиниць; *по-третьє*, будь-який розподіл функцій має на меті *ефективне управління територією* і не може примусово нав'язуватись ззовні (достатньо помітними є значні відмінності в розмежуванні сфери компетенцій місцевого самоврядування та держави в різних країнах світу).

Усе зазначене значно актуалізує проблему наукового супроводу сучасної адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Література:

1. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку: Теорія та практика / Е. Дж. Блейклі [вид. 2-ге; пер. з англ. А. Кам'янець]. – Львів : Літопис, 2002. – 416 с.
2. Боголюбов В. С. Актуальные проблемы крупных городов / В. С. Боголюбов. – СПб : СПбГИЭА, 1997. – 134 с.
3. Корженко В. В. Парадигмально-ціннісні орієнтири суспільного поступу та публічне управління / В. В. Корженко // Державне будівництво : електронне видання. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/03.pdf>.
4. Нещадин А. Феномен города: социально-экономический анализ / А. Нещадин, Н. Горин. – М. : Изограф, 2001. – 239 с.

5. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування: [навч. посіб.] / М. Пітчик, В. Кравченко, Е. С. Меньйо та ін. – Київ, 2000. – 136 с.
6. Файзуллин Ф. С. Социологические проблемы города / Ф. С. Файзуллин. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1981. – 208 с.
7. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти. – Київ: Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.
8. Шпенглер О. Закат Западного мира; Очерки морфологии мировой истории. Полное издание в одном томе / Освальд Шпенглер: [Пер. с нем.]. – М.: «Изд-во АЛЬФА-КНИГА», 2010. – 1085 с.
9. Gans H. People, Plans, and Policies: Essays on Poverty, Racism, and Other National Urban Problems / Herbert J. Gans. – Published by Columbia University Press/Russell Sage Foundation (The Columbia History of Urban Life), 1993. – 383 p.
10. Gottdiener M. The New Urban Sociology / Mark Gottdiener, Ray Hutchison, Michael T. Ryan. – N. Y.: Avalon Publishing, 2014. – 456 p.
11. Park Robert E. The City / Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick D. McKenzie. – Chicago and London: The University of Chicago Press, 1984. – 156 p.
12. Wirth L. Urbanism as a Way of Life / L. Wirth // American Journal of Sociology. – 1938. – Number 44 (1). – P. 1–24.
13. Wirth L. The Ghetto / Louis Wirth // American Journal of Sociology. – Vol. 33. – No. 1 (Jul., 1927). – P. 57–71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/181-%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%9A372/ghetto_wirth.pdf. – (21.04.2017 p.). – Назва з екрана.

Корженко В. В., д-р філос. наук, проф.,
завідувач кафедри філософії і політології,
*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна*
Дзюндзюк В. Б., д-р з держ. упр., проф.,
завідувач кафедри політології і філософії,
*Харківський регіональний інститут державного управління
НАДУ при Президентові України, Україна,*
Dr. Alex Gorelik, Assistant Professor of Mass Communication,
Benedict College, Columbia, South Carolina, USA

ФІЛОСОФІЯ АКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ В «СУСПІЛЬСТВІ ІНТЕЛЕКТУ»

«Світ ловив мене та не спіймав», – так влучно схарактеризував власне філософствування один із наймудріших українських мислителів Григорій Сковорода (1722–1794). З його висловлювання виходить, що справжню філософію не можна взагалі «впіймати», тобто відповісти на питання «Що таке філософія?». Чи правий Г. Сковорода? А що думають самі філософи, зокрема окремі найвідоміші з них з приводу того, що таке філософія і для чого вона?

Слово «філософія», з точки зору француза Рене Декарта (1596–1650), означає заняття мудрістю. А під мудрістю він розуміє не лише розсудливість у справах, а й досконалість знання усього того, що може пізнати людина. Таке